

Noten

Bij: 'Boek: de invloed van Duitse cultuur in Nederland 1918-1940' op Duitslandweb, mei 2021
publicatie uit

'Tussen utopie en crisis. Nederland in het interbellum 1918-1940'

van Frits Boterman

4. Zie de enquête van de nrc, 28 maart 1928, voorgelegd aan Nederlandse schrijvers en critici over de Duitse literatuur. Volgens de veertien respondenten kwamen Thomas Mann en Jakob Wassermann op de eerste plaats, gevolgd door Arthur Schnitzler (1862-1931). Zie Andringa, Deutsche Exilliteratur, p. 68. Zie ook Frank de Glas, Nieuwe lezers voor het goede boek. De Wereldbibliotheek en de 'ontwikkeling'/De Arbeiderspers vóór 1940 (Amsterdam 1989). Over de rol van Meulenhoff zie Andringa, Deutsche Exilliteratur, p. 71, en Boterman, 'Inleiding', in: Boterman en Vogel (red.), Nederland en Duitsland in het interbellum, p. 14-16.600
5. Het Concertgebouw in Amsterdam werd ontworpen door Dolf van Gendt (1835-1881), die geïnspireerd was door het Gewandhaus in Leipzig, en werd in 1888 met een concert geopend.
6. Andringa, Deutsche Exilliteratur, p. 66.
7. Ismee Tames, 'De Nederlandsch-Duitse Vereniging en het verlangen naar ware cultuur', in: Boterman en Vogel (red.), Nederland en Duitsland in het interbellum, p. 53-67.
8. Alex Rutten, De publieke man. Dr. P.H. Ritter jr. als cultuurbemiddelaar in het interbellum (Hilversum 2018), p. 82 e.v. Naast de criticus, journalist en schrijver Ritter waren ook Herman Wolf e.a. actief, zie Paul Scheffer, Alles doet mee aan de werkelijkheid. Herman Wolf 1895-1942 (Amsterdam 2013).
9. Willem Otterspeer e.a., Wetenschap en wereldvrede. De Koninklijke Akademie van Wetenschappen en het herstel van de internationale wetenschap tijdens het interbellum (Amsterdam 1997).
10. Boterman, Duitsland als Nederlands probleem, passim.
(...)

Bildung en wetenschap

49. Boterman, Cultuur als macht, p. 67-68 en p.74-78.
50. Jo Tollebeek, De toga van Fruin. Denken over geschiedenis in Nederland sinds 1860 (Amsterdam 1990), p. 244, Wessel Krul, Historicus tegen de tijd. Opstellen over leven en werk van J. Huizinga (Groningen 1990), en Christian Krumm, Johan Huizinga. Deutschland und die Deutschen. Begegnung und Auseinandersetzung mit dem Nachbarn (Münster 2011).
51. Tollebeek, De toga van Fruin, p. 223.
52. Jo Tollebeek, De ijkmeesters (Amsterdam 1994), p. 198-199.
53. Willem Otterspeer, Orde en trouw. Over Johan Huizinga (Amsterdam 2006), p. 129 e.v.
54. Over formologie of vormleer zie Van der Lem, Johan Huizinga. Leven en werk in beelden en documenten, p. 238 e.v. Anton van der Lem ook in dit boek over André Jolles, Jan Veth, Richard Roland Holst e.a. Zie ook Otterspeer, Orde en trouw, p. 131 e.v., idem, De kleine Huizinga, p. 73, en Wessel Krul, 'Huizinga en de taak der cultuurgeschiedenis', in: Theoretische Geschiedenis 13 (1986), p. 149-168.
55. Tollebeek, De ijkmeesters, p. 199-200.
56. Andringa, Deutsche Exilliteratur, p. 67.
57. Andringa, Deutsche Exilliteratur, p. 67. Voor verdere namen zie Fontijn e.a., 'Het is maar tien uur sporen naar Berlijn', p. 94-95. Else Otten (1873-1931), die in Berlijn woonde, is bijvoorbeeld bekend geworden vanwege haar vele vertalingen naar het Duits van werk van onder meer Frederik van Eeden en Louis Couperus.

58. J.C.C. Rupp, Van oude en nieuwe universiteiten. De verdringing van Duitse door Amerikaanse invloeden op de wetenschapsbeoefening en het hoger onderwijs in Nederland 1945-1995 ('s-Gravenhage 2005). Zie ook Marjet Brolsma, 'Op den uitkijk tegen de Duitse indringing, de Grote Oorlog', in: Kroniek 1914-1918, 6 (Soesterberg 2004), p. 113-315, aldaar p. 235.
59. Baneke, Synthetisch denken, p. 143 en p. 149.